

HIBRIDNO RATOVANJE U NOVOM MILENIJUMU

Radenko Šćekić

The new millennium has crystallized a new form of warfare, called hybrid. Although the techniques of this form of warfare was to a lesser or greater extent implemented and used in earlier periods, it looks like the former Yugoslavia (and turbulent political developments in this area) – represented the final experimental ground for this type of war. Globalization and technological boom in the first decade of the 21st century made it possible to develop hybrid war in its full force.

Novi milenijum je donio emancipaciju hibridnog vida ratovanja, u atmosferi „varljivog mira“ i „kontrolisanog haosa“. Masovni mediji postaju aktivni učesnici u geopolitičkoj borbi na globalnom nivou. Svjedoci smo da su destruktivna oružja dostigla vrhunac u epohi kada „neprijatelj“ postaje sve difuzniji. Postavlja se pitanje: kako voditi rat protiv dirigovane nestabilnosti? Može se doći i do zaključka da je svjetski mir nedovršeno stanje rata i da postaje trajni društveni odnosi u kome razlikovanje rata i politike postaje pomiješano, gdje je rat nastavak politike drugim sredstvima, a politika sama postaje sve više vođenje rata drugim sredstvima. Osnovni sadržaj rata je oružana borba, ali ne i jedini, već se koriste i druge forme borbe. Političkom i vojnom strategijom se nastoji raznovrsnim sredstvima

i postupcima umanjiti snaga neprijatelja, a sa druge strane, homogenizovati snage u vlastitim redovima i pridobiti saveznike. Bez obzira na sredstva djelovanja, nastoji se proizvesti pozitivan psihološki efekat. Sa druge strane, neprijatelj koji vodi psihološki rat želi nametnuti svoj način viđenja stvarnosti, svoj željeni vid percepcije, svoju ideologiju, politiku. Da bi to postigao, nastoji oslabiti i urušiti odbranu suprotne strane podstičući unutrašnje podjele širenjem lažnih obećanja, iluzija, glasina, produblji- vanjem podjela i sl. Psihološki rat je oblik specijalnog rata usm- jeren na postizanje određenih psiholoških efekata. Može se definisati kao politička ili vojna strategija kojom se nastoji, različitim sredstvima i metodama umanjiti snaga neprijatelja, a ujedno povećati snagu i koheziju u vlastitim redovima.¹

U američkom vojnom pravilu FM-1069² se navodi da „psi- hološke operacije imaju cilj da prenesu odabrane informacije i pokazatelje namijenjene inostranim slušaocima i gledaocima da bi se uticalo na njihove emocije, motive i objektivno rasuđivanje i, na kraju, na ponašanje inostranih vlada, organizacija, grupa i pojedinaca radi ostvarivanja sopstvenih interesa i ciljeva.“ Glavni cilj psihološke operacije jeste da minimizira efekte protivnikove propagande i aktivnosti radi dezinformisanja sopstvenih snaga i stanovništva. Cilj PSYOP (psychological operations) jeste da se utiče na stavove i ponašanja onih prema kojima se sprovode.³

---

¹ Zbog velikog značaja koji se ovom obliku ratovanja pridaje, u SAD su anga- žovane mnoge stručne i naučne ustanove, fakulteti, istraživački centri, instituti. Razvijen je obiman sistem vojnih organa i jedinica za psihološko ratovanje. One su manjeg sastava i usko specijalizovane tako da se mogu kombinovati za konk- retne zadatke. – više u: Vera Ranogajec, *Psihološki rat*, Polemos 3, Zagreb 2000.

² FM-106, Department of the Army, Washington, DC, 1996. I u: Paddock, Al- fred H. *US Army Special Warfare: Its Origins* (University Press of Kansas, 2002)

³ Više u: *Field Manual 3-05. 301: Psychological Operations: Tactics, Techniques and Procedures*. Washington DC: Headquarters, Department of the Army. 2003.

Za razliku od oružanog sukoba, psihološki rat može se voditi i u relativnom, poput a između -a i -a, prikriveno, bilo kao stalno potkopavanje nekog, ili kao političko-ekonomsko slabljenje odbrane nekog društva u pripremi za oružani napad na to društvo. Termin je u upotrebu ušao nakon . Bez obzira na sredstva djelovanja, u psihološkom ratovanju nastoje se proizvesti psihološki efekti (zato i naziv psihološki rat), koriste se određeni psihološki mehanizmi i zakonitosti (ali i psihotronika), a krajnja namjera je ostvarivanje ciljeva vlastite politike (Ranogajec, 2000). Činjenica je da je atmosfera nesigurnosti, straha, bojazni za elementarnu egzistenciju, veoma povoljna osnova za psihološko djelovanje na emocije stanovništva, njihove stavove i postupke.

U prvoj generaciji ratovanja primat je imala brojnost armija u sukobu i preovladavao je ljudski potencijal. To se odnosilo na vjekove, može se reći i milenijume. Tek od 16, 17. vijeka uvođenje vatrenog oružja i eksploziva počinje da pravi prevagu nad brojnošću neke vojske. U drugoj generaciji (prve dekade 20. vijeka) prevlast je bila na strani tehnologije i tehničkih inovacija u naoružanju, odnosno na vatrenoj moći (uvođenje tenkova, aviona, mitraljeza, hemijskog oružja, podmornica). U trećoj generaciji ratova, koja je trajala od Drugog svjetskog rata pa sve do sredine 1980-ih, preovlađujuću komponentu je predstavljala sposobnost manevra.⁴ Hibridno ratovanje je sintagma koja je od početka 21. vijeka najviše upotrebljavana u objašnjenju transformacije rata.⁵ Tokom druge polovine prošlog, a naročito

---

⁴ Međutim, predstavnici ove teorije najavili su uspostavljanje tzv. „četvrte generacije ratovanja“, koja će biti više fluidna, decentralizovana i asimetrična u odnosu na način ratovanja u prošlosti. Pri tome, predvidjeli su značajniju ulogu svih nedržavnih faktora koji su u tom trenutku bili u snažnom zamajcu razvoja kao i povećanje informacionog ratovanja i psiholoških operacija – više u: William Lind S et al., *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*, *Marine Corps Gazette*, Oktobar 1989, p. 22.

⁵ Prema kvantitativnim pokazateljima, od 1945, broj građanskih ratova

početkom 21. vijeka, ona je korišćena u objašnjenju neuspjeha velikih sila u sukobu sa komparativno znatno slabijim (asimetričnim) protivnikom. U te sukobe mogu se svrstati neuspjeli vojni angažmani SAD u Vijetnamu, Somaliji, Avganistanu, Iraku, zatim Francuske u Alžiru,⁶ SSSR-a u Avganistanu, Rusije u Čečeniji kao i Izraela u Libanu. Njihove karakteristike ukazuju da rat, shvaćen na tradicionalan način, sasvim sigurno prolazi kroz veliki preobražaj od polovine 20. vijeka.⁷ Godine 2005, podstaknut američkim neuspjesima u Avganistanu i Iraku, general Matis, tadašnji komandant Marinskog korpusa SAD, ukazuje da je najveća opasnost u porastu takozvanih iregularnih izazivača iznoseći da se njihove metode ratovanja povećavaju u obimu i sofisticiranosti.⁸ Hibridno obuhvata kako organizaciju tako i

---

znatno je veći u odnosu na međudržavne ratove uz prisutan trend stalnog povećanja broja građanskih i opadanja broja međudržavnih ratova – Prema: Dupuy Kendra et al., *Trends in Armed Conflict, 1946–2016*, Conflict Research Institute Oslo, Norway, 2017.

⁶ Francuska je u 19. vijeku uspjela osvojiti Alžir sa 34.000 vojnika, ali nije uspjela zadržati tu koloniju 60-ih godina 20. vijeku sa 600.000 vojnika. Promijenila se priroda ratovanja, dostupnost raznog oružja, gerilski/partizanski rat, terorizam i sl. – više u: Džozef Nye, *Budućnost moći*, 2008., str. 30.

⁷ Otklon od tradicionalnog koncepta frontovske borbe nazvan je „mrežnocičnim ratovanjem“, „nelinearnim ratovanjem“, „beskontaktnim ratovanjem“ itd. Još od vijetnamskog rata (1955–1975) i sovjetsko-avganistanskog rata (1979–1989) vidno se mijenja operativno okruženje u kojem su se odvijali ratni sukobi. Konvencionalna superiornost velikih sila, poput SAD i SSSR-a, pokazala se nedovoljnom za postizanje ciljeva u sukobu sa znatno slabijim snagama Vijetkonga i talibanskog pokreta koji su vješto i efikasno primjenjivali mješavinu konvencionalnih i nekonvencionalnih metoda ratovanja – više u: Karl Lowe, *Hybrid War in Vietnam*, in: Williamson Murray, Peter R. Mansoor (ed.), *Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present*, Cambridge University Press, 2012, pp. 254–288.

⁸ On dodaje: „Kao takvi, oni će osporavati globalne američke bezbjednosne

sredstva koji će protivnici koristiti. Jačanje talibanskog pokreta i pojava Al Kaide u desetogodišnjem avganistanskom ratu rezultovali su stvaranjem transnacionalnog „Globalnog salafističkog džihada“, decentralizovanog islamističkog pokreta koji je tokom 1990-ih godina objedinio različite islamističke organizacije i terorističke kolektivitete širom svijeta.⁹ Ruski poraz u prvom Čečenskom ratu ukazao je takođe na prevaziđenost ranijih vojnih koncepcija, strategija i taktika.

Od „hladnog“ do „hibridnog“ ratovanja

Pojam „hibridni rat“ u sebi sadrži različita značenja: sajber rat, informacioni rat, raznih scenarija asimetričnih sukoba niskog intenziteta, preko globalnog terorizma, piratstva, ilegalnih imigracija, korupcija, etničkih i religioznih sukoba, međunarodnog

---

interese, pokušavajući da iskoriste taktičke prednosti u vremenu i na mjestu po sopstvenom izboru, umjesto da igraju po američkim pravilima. Oni žele da akumuliraju seriju malih taktičkih efekata, veličajući ih kroz medije i kroz informacioni rat, kako bi oslabili američku odlučnost. Na meniju imaju četiri izbora načina i sredstava rata, od konvencionalnog do iregularnih (terorizam, pobuna i kriminalne aktivnosti), a njihova sinteza je ono što se naziva „hibridno ratovanje“ – više u: James N. Mattis, Frank G. Hoffman, *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars*, U.S. Naval Institute, Proceedings Magazine, Issue: November 2005, Vol. 132/11/1, 233.

⁹ Nastao je od strane fundamentalističkih snaga unutar islamske civilizacije kao reakcija na „vesternizaciju“ tog prostora i vladavinu sekularnih režima u postkolonijalnim islamskim državama. Od početnog koketiranja sa zapadnim silama u avganistanskom, jugoslovenskom i čečenskom sukobu, „Globalni salafistički džihad“ je tokom 1990-tih godina izrastao u ozbiljnog suparnika Zapada izazivajući njegovu konvencionalnu vojnu superiornost pa čak i sposobnost da zaštititi svoje građane na sopstvenoj teritoriji, više u: M. Vračar, *Diskurzivni pristup fenomenu hibridnog ratovanja*, Vojno delo 3, Beograd 2018.

kriminala, pa sve do sistematskog ekonomskog urušavanja država sa ciljem stvaranja demografskih promjena i primjene oružja za masovno uništenje. „Hibridni rat“, odnosno „kombinovani rat“, odnosi se na složenu vojnu strategiju koja je kombinacija konvencionalnog i nekonvencionalnog, sajber, psihološkog i informativnog ratovanja i smatra se nelinearnom borbom. Teorija hibridnog rata po F. Hofmanu¹⁰ označava jednovremeno dejstvo simetričnih i asimetričnih ratova, taktike konvencionalnog i nekonvencionalnog vođenja rata, jednovremeno učešće profesionalnih vojnika i raznih oružanih formacija.¹¹ Zasićenost strategije raznim oblicima i metodama oružane borbe izrodila je niz definicija modernog ratovanja: trodimenzionalno, mrežno, asimetrično, nekontaktno, informaciono, itd. Svaka od definicija odražava dominantnu karakteristiku vojne konfrontacije, ali nijedna od njih sama ne karakteriše rat u cjelini. Ova „raznolikost“ definicija, sa jedne strane, vezana za koncept „hibridnog ratovanja“ daje visok stepen nestabilnosti i ne dozvoljava da se uključi u postojeće klasifikacije ratova i sukoba (Rančić, 2018). Možemo se zapitati da li upotreba novog termina ukazuje na nešto novo o modernom ratu, jer je većina dosadašnjih sukoba definisana uz upotrebu asimetrije koja koristi slabosti protivnika, što dovodi do složenih situacija koje uključuju različite resurse, metode, sredstva i taktike.¹²

---

¹⁰ Frank Hoffman, “Hybrid Warfare and Challenges”, *Joint Force Quarterly*, Issue 52, 1st Quarterly 2009, p. 34–48;

¹¹ Strategija hibridnog rata je izgrađena na kombinaciji širokog spektra najrazličitijih oblika i metoda borbe, koji u sebi sadrži veliki broj značenja – više na: *Thoughts of Hybrid Conflict*, Small Wars Journal, (2009), str. 1–8. Dostupno na: www.smallwarsjournal.com.

¹² “Hybrid war – does it even exist? (Hibridni rat da li to uopšte postoji?)“ u: *NATO Review magazine*, <http://www.nato.int/docu/review/2015/also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/EN/index.htm> (Pristupljeno: 24. 08. 2017).

Posrednički rat (Proxy war) kao sredstvo za unapređenje cilja koji su američke oružane snage opisale kao „dominaciju punog spektra“ sprovodi se decenijama kroz manje regionalne ratove, niskog intenziteta, od Koreje, Vijetnama, Angole, Avganistana, do Ukrajine, Jemena, Sirije.

Naučivši proteklih decenija zapadne tehnike i stil medijske borbe, Istok se tokom Ukrajinske krize, Krimskog pitanja, Sirije, spora oko ostrva u Južnom Kineskom moru – pokazao superiornijim u ovom hibridnom ratu, iznenadivši svoje opo- nente. Službeni ruski izvori priznaju da su potrošili 1,25 mili- jarde dolara na „strane medijske kampanje“ samo u 2016. Na Zapadu se putem medija širi „rusofobija“ da Moskva koristi „niz alata“, od ekonomskih ucjena do sajber napada i širenja dez- informacija, podrške populističkoj desnici i radikalnim ljevičarskim strankama u Evropi da bi potkopala svoje zapadnjačke konkurentne iznutra.¹³ Hibridni rat je novi izraz za stari Hladni rat, njegovu transformaciju i produženje nakon ras- pada blokovske podjele svijeta.

Načelnik Ruskog Generalštaba, Valerij Gerasimov, u članku „Uloga nauke u predviđanju“¹⁴ kaže da je Zapad uvodio indi- rektne pristupe ratovanju, koristeći političku subverziju, propa- gandu i društvene medije, zajedno sa ekonomskim mjerama kao što su sankcije i međunarodni pritisci. Iz njegove perspektive,

---

¹³ Kontroverza oko ruskog miješanja u američke predsjedničke izbore 2016. koja još traje, zajedno sa proruskom retorikom o antiimigracionim političarima u Evropi kao što je mađarski predsjednik Viktor Orban i italijan- ski ministar vanjskih poslova Matteo Salvini, konstantno su tema meinstrim zapadnih medija. EU na najvišem nivou raspravlja o „otpornosti“ protiv kam- panja eksternog utjecaja, imajući na umu svog istočnog susjeda. više na: <http://balkans.aljazeera.net/> 19. 2. 2019.

¹⁴ Gerasimov Valerij. „Cennost' nauki v predvidenii (srp. Uloga nauke u predviđanjima)“ u: *Военно-промышленный курьер* (srp. Vojno-industrijski kurir), broj 8/2013. www.vpk-news.ru/articles/14632

humanitarne intervencije, upotreba Zapadnih specijalnih snaga, finansiranje pokreta „demokratije“ i raspoređivanje plaćenika bili su sve karakteristike američke doktrine indirektnog ratovanja. Ruski oblik hibridnog ratovanja je sličan kineskom konceptu neograničene borbe, koji preporučuje korišćenje zakona, ekonomskog rata i mrežnog rata, zajedno sa terorizmom protiv neprijatelja, (Milošević, 2018). U EU se pojavilo na hiljade web stranica sa lažnim vijestima, od kojih se mnogima ne zna porijeklo. Iz EU se ističe da su: „Ruske kampanje za dezinformisanje kompleksne i višeslojne, ali misija je jedna – narušiti povjerenje u vlast zapadnih demokratija“.¹⁵ „Nelinearni“ senzibilitet Kremlja prepoznatljiv je i u manipulisanju zapadnim političarima i medijima. Kremelj 20. vijeka mogao je lobirati samo među sovjetskim simpatizerima na ljevici, a današnji, kaleidoskopom različitih poruka stvara raznorodne saveznike. Anti-evropejstvo privlači mađarski desničarski i nacionalistički Jobbik, krajnjoj se ljevici sviđa priča o borbi protiv američke hegemonije, američki religiozni konzervativci slažu se s ruskim protivljenjem homoseksualizmu. Ekonomske sankcije prema Rusiji nisu usporili njenu posvećenost brzom vojnoj modernizaciji i povećanju budžeta za odbranu, uprkos činjenici da je ruska vojska kvantitativno samo dio onoga što je predstavljala sovjetska tokom 1980-ih, dok su teritorije bivšeg hladnoratovskog giganta znatno manje nego što su bile. Konvencionalne ruske kopnene, vazdušne i morske snage nastoje se brzo modernizovati uz prelazak na informatičke platforme nove generacije. Rusija nedvosmisleno naglašava vojnu modernizaciju i ostvaruje značajan napredak, navodi se u izvještajima iz *National interest* i drugih medija. Sovjetska konvencionalna vojska tokom Hladnog rata u smislu veličine –

---

¹⁵ Više na: Ivan Rančić, *Hibridni rat – mit ili stvarnost*, Vojno delo 5, Beograd 2018. I: [www.saharbalkan.com/Hibridni rat, nova vojna paradigma NATO-a - SAHAR Balkan.html](http://www.saharbalkan.com/Hibridni_rat_nova_vojna_paradigma_NATO-a_-_SAHAR_Balkan.html)

vjerovatno je bila pet puta veća nego što je ruska danas, kako brojčano u ljudstvu tako i po kvantitetu naoružanja. Međutim, ono što zabrinjava NATO jeste činjenica da se ruska vojska ubrzano modernizuje i uvježbava teoretski i praktično za savremeni, hibridni vid ratovanja u kome je upotreba i kontrola medijskog prostora veoma značajna. Umjesto ogromne i glomazne sovjetske vojne armade, stvaraju se manje, specijalizovane jedinice sa visoko sofisticiranim oružjem i ljudstvom obučeni za psihološko i elektronsko ratovanje. Dok su ruski državni mediji i medijske platforme umreženi sa vojnom silom na terenu.

Očigledno je da ni Zapad u hibridnom ratu ne posustaje¹⁶, bar kada se pogleda vještačko obaranje cijene nafte i gasa, obaranje vrijednosti rublje, juana, medijskih špekulacija, kreiranja špijunskih afera, senzacionalizmom „Panamskih papira“, brojnih medijskih skandala, korupcionaških afera, pseudodogađaja i sl. Mediji kao moćno sredstvo se koriste za kreiranje i plasiranje željene priče, pa tako informacija postaje bitna geopolitička roba.¹⁷ U javnosti se često kao sinonim za medijsku manipulaciju koristi riječi „lažna vijest“ (*fake news*) ili „spin“, mada

---

¹⁶ Ruski ministar odbrane, Sergej Šojgu je u intervjuu za italijanski list *Dornale*, optužio SAD da konstantno vode hibridne ratove, oprobane ranije na Iraku, Jugoslaviji, Libiji, a sa Rusijom u Ukrajini. Kroz vršenje pritiska na određene zemlje, bez upotrebe direktne vojne sile, uvode se sankcije, kontrola medija, vrše diverzije i održavaju unutrašnje tenzije. – prema: <http://www.ilgiornale.it/> 11.7.2018.

¹⁷ Koncept informacije ponikao je iz teorije komunikacija, koja se na početku potpuno zasnivala na klasičnim zakonima fizike (kao što su Njutnovi zakoni). Ovakav koncept je urodio plodom i u biologiji (gdje pričamo o informaciji u genetskom kodu), u računarstvu (gdje se govori o procesiranju informacija), pa i u oblasti finansija (gdje se informacija koristi kako bi se iznašao optimalan način investiranja) – više u: Vlatko Vedral (2014) *Dekodiranje stvarnosti*, Laguna, Beograd, str. 9.

postoji više vrsta medijskih manipulacija koje su različite po načinu plasiranja i efektima, koji se protežu od „klikbejta“¹⁸ (naslov obećava sadržaj kojeg u tekstu nema), preko dezinformacija, manipulacije činjenicama,¹⁹ pristrasnog izvještavanja, neprovjerenih objava, teorija zavjere, do „lažne vijesti“ kada medij samostalno kreira informaciju koja je u potpunosti lažna i predstavlja je kao činjenicu. Evropski centar izvrsnosti za suprotstavljanje hibridnim prijetnjama u Helsinkiju svečano je inaugurisan početkom oktobra 2017. Centar promovise suprotstavljanje hibridnim prijetnjama na strateškom nivou kroz istraživanje i obuku i ima za cilj stvaranje mreže eksperata za sveobuhvatnu bezbjednost.²⁰ Amerikanci izuzetno agresivno „eksploatišu“ mit o navodnoj ruskoj prijetnji, na osnovu kojeg pojačavaju svoje snage na ruskim granicama.²¹

---

¹⁸ To su senzacionalistički naslovi poput „nećete vjerovati/pogledajte/ovo je strašno“ čija je svrha da privuku pažnju čitalaca i uglavnom se kreiraju zbog povećanja čitanosti/gledanosti odnosno iz finansijskog interesa. <https://www.raskrinkavanje.me/20.5.2019>.

¹⁹ Mediji koriste tačne informacije, „ali ih interpretiraju na obmanjujući način i navode čitaoce na pogrešan zaključak“. – više na: <https://www.cdtmn.org/26.5.2019>.

²⁰ Trenutno broji 22 države učesnice, a to su Austrija, Kanada, Kipar, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Italija, Njemačka, Grčka, Latvija, Litvanija, Crna Gora, Holandija, Norveška, Poljska, Rumunija, Španija, Švedska, Velika Britanija i SAD. U aktivnostima Centra takođe učestvuju EU i NATO, a učešće u centru je otvoreno svim državama članicama EU i NATO. –<https://www.hybridcoe.fi/22.5.2019>.

²¹ „Rusija će povećati svoje snage na zapadnoj granici kao odgovor na povećanje vojnog prisustva SAD u Poljskoj“, izjavio je zamjenik predsjednika Komiteta Savjeta Federacije za međunarodne poslove Vladimir Džabarov. Prema njegovim riječima, Poljska će u slučaju napada na Rusiju postati meta odmazde. „U Poljskoj očigledno to ne razumiju. Možda žele da budu nečija vojna baza“. „Sa tačke gledišta bezbjednosti, Poljska neće dobiti ništa od raspoređivanja američkih trupa“, naglasio je Džabarov. Ranije je ministar

Za razliku od konvencionalnog ratovanja, specifičan problem u vezi sa sajber-ratom sastoji se u tome što ono ni na koji način nije regulisano međunarodnim ugovorima i konvencijama jer i kompletna civilna infrastruktura može da postane meta.²² Medijska priča o „hibridnom ratu“ globalno je aktuelna zbog međusobnih optužbi najvećih svjetskih sila za ono šta rade. Ako je treći svjetski rat bio Hladni, onda je četvrti Hibridni, i, kao što Drugi vuče korijene iz Prvog, tako i Hibridni ima utemeljenje u Hladnom ratu. Hibridni rat je neograničeni rat, od

---

odbrane Poljske, Marijuš Blaščak izjavio da će američke trupe biti raspoređene na šest lokacija u republici. Objavljeno je i da su se SAD i Poljska složile oko planova Vašingtona da se poveća brojnost trupa SAD sa sadašnjih 4.500 ljudi na 5.500 vojnika. – više na: <https://rs.sputniknews.com/> 28. 5. 2019.

²² Džon Bolton, savjetnik američkog predsjednika za nacionalnu bezbjednost je priznao da je Amerika proširila „ofanzivne sajber-operacije“ protiv Rusije, *New York Times* u tekstu pod naslovom „SAD pojačavaju napade na rusku elektro mrežu“ navodi da su ubačeni kompjuterski virusi u elektroenergetski sistem i druge mete u Rusiji, a američka strategija se okrenula ka ofanzivi i to „s dubinom i agresivnošću kakva nikada do sada nije isprobana“. Sve je to, navodi se dalje, odgovor na viruse koje je Rusija navodno ubacila u kompjuterske mreže američkih elektrana, gasovoda, naftovoda i sistema za snabdijevanje vodom. Ruske agencije „Tas“ i „RIA novosti“, pozivajući se na svoje bezbjednosne izvore navode da je Rusija otkrila i spriječila pokušaje sajber-napada SAD na kontrolne sisteme transportne, bankarske i energetske infrastrukture u Rusiji. Sajber-operacije SAD utemeljene su u dva dokumenta: „Predsjednički memorandum o nacionalnoj bezbjednosti broj 13“ a drugi je „Džon Mekejn zakon o nacionalnoj odbrani za fiskalnu 2019.“, kojim se i formalno odobrava sprovođenje „tajnih vojnih aktivnosti u sajber-prostoru“. „Jedan kineski portal, povezan s tamošnjim obavještajnim službama, objavio je da Rusija raspolaže tehnologijom kojom može potpuno iz funkcije da izbací američki navigacioni sistem GPS.“ – prema: <https://rs.sputniknews.com/> 24. 6. 2019. I na: U. S. Escalates Online Attacks on Russia’s Power Grid, <https://www.nytimes.com/> 16. 6. 2019.

beskontaktnog do totalnog.²³ Rat je, zapravo oduvijek bio neograničen, ali je spektar mogućnosti bio ograničen, jer ranije nije bilo opcija za ekonomske sankcije, međunarodne pritiske, medijske manipulacije, cyber špijunažu i napade, itd. Rat je neograničen od nastanka, ali su se granice stalno pomjerale, odnosno mogućnosti umnožavale i unapređivale. Hibridno ratovanje je sinergija²⁴ – objedinjavanje Hladnog rata i malih ratova, koji karakterišu period poslije dva velika sukoba svjetskih razmera. Hladni rat je bio hibridni svjetski rat. „Hibridni rat je počeo sa Hladnim ratom, odnosno sa završetkom Drugog svetskog rata, i još uvek traje.“ Svi ratovi u drugoj polovini 20. i prvoj polovini 21. vijeka su zapravo – hibridni ratovi.²⁵

Početak novog milenijuma i inovacije u vojno-političkim strategijama

Hibridni, sajber ratovi, mediji kao bojno polje, u epohi „kontrolisanog haosa“ usložnjavaju i dodatno komplikuju

---

²³ Hibridni rat može biti neograničeni rat, ali to nije novost Teorija 4GW (eng. Fourth Generation Warfare) – četvrta generacija rata, promoviše neograničen i složeni rat. više u: Davor Milošević, *Pojmovno određenje fenomena hibridno ratovanje*, Vojno delo 3, Beograd 2018.

²⁴ Pojam koji opisuje stanje kada je cjelina nešto veće i drugačije od pojedinačnog zbira svojih djelova jer se totalitetu sraslosti pripisuje „ekstra bonus“. U sličnom odnosu je i sinergističko djelovanje: kada jedan segment/proizvod/objekat koji praktično i nema neku upotrebnu vrijednost, u kombinaciji sa nekim drugim činiocem – povećava mu efekat.

²⁵ „Stvaranje ISIL i tranzicija Istočne Evrope su najveće operacije hibridnog rata u istoriji. Ruski ‘hibridni’ udar u drugoj deceniji 21. vijeka na prostoru istočne Evrope, nije ništa drugo do ‘protivofanziva’ na onaj zapadni sa kraja 20. vijeka. Svaka akcija uzročno dovodi do reakcija posleđično“. – više kod: Davor Milošević, *Pojmovno određenje fenomena hibridno ratovanje*, Vojno delo 3, Beograd 2018.

savremenu geopolitičku sliku. Savremena vojna nadmoć SAD je očigledna: ogroman vojni budžet (veći je nego devet sljedećih država ukupno), SAD imaju više nosača aviona nego svi ostali ukupno, posjeduju aviona koliko narednih šest sa liste zajedno, imaju drugi po snazi nuklearni potencijal, vojne satelite, obučenu sajbę vojsku, ogromna izdvajanja za istraživanje i inovacije. Imaju vodeću „meku moć“ u svijetu, dominaciju u domenu globalnih medija i kao najjače oružje mogućnost neograničenog štampanja dolara i kontrolu globalnih finansija, kao i kontrolu brojnih NVO u svijetu i vodećih finansijskih organizacija (MMF, STO/WTO). Zato i ne čudi što su nesmetano planetarno dominirali protekle tri decenije. U sadejstvu sa ostalim članicama NATO-a i njihovim vojnim potencijalima, ekonomskom snagom EU, saveznicima u Aziji (Japan, J. Koreja, S. Arabija), dominirajući i u obavještajnom polju preko saveza „Pet očiju“ – SAD su zaista predstavljale imperiju sa snagom, resursima i mogućnostima bez presedana u dosadašnjoj istoriji. Sa druge strane, ekonomija SAD je prenapregnuta, sa velikim državnim dugom, a vojna moć je razasuta na brojne tačke na planeti. „Izazivači“ globalnog hegemonu (u prvom redu Kina i Ruska Federacija) uspijevaju sa znatno manjim izdvajanjima za razvoj tehnologija, oružja, povećanja meke moći – da idu ukorak sa SAD, primjenjujući slične tehnike, strategije i taktike u hibridnom ratovanju.

Medijski geopolitički rat je danas najvidljiviji na prostoru Sirije, Ukrajine, Baltika,²⁶ Balkana. Svakodnevno smo svjedoci

---

²⁶ Vojni konflikt između Rusije i NATO-a je malo vjerovatan, ali je ujedno i moguć, navodi se u izvještaju Odbrambenog koledža NATO-a „Značaj Baltika: Zaštita sjeveroistočnih granica NATO-a“. U dokumentu se navodi da je potrebno poslati još američkih trupa na Baltik, jer su upravo to zemlje koje bi mogle za Moskvu da postanu „način za rušenje cjelokupne evropske arhitekture bezbjednosti“. „Za poslednjih 10 godina Rusija je pokazala namjeru da želi da naruši arhitekturu evropske bezbjednosti. Rizik vojnog konflikta sa Rusijom je mali, ali

spinovanih informacija, optužbi, demantija i sl. Tako zapadni mediji optužuju Rusku federaciju za agresivnost prema susjedi-
ma, miješanje u izbore,²⁷ za brutalnost ili prikrivanje gubitaka u
Siriji i sl. Sa druge strane, ruski mediji pokazuju organizovanost
i efikasnost u ovom hibridnom ratovanju, agresivno djelujući u
medijskom i političkom prostoru drugih zemalja.²⁸ Moglo bi se
istaći, da su imali od koga učiti proteklih decenija: od CNN,
BBC,²⁹ Reutersa, DW, pa sve do istraživačkih rezultata i analiza
ne treba ga posmatrati isključivo kao vjerovatnoću. Kako bi se umanjio rizik,
potrebno je pojačati potencijal obuzdavanja jačanjem američkih snaga na
Baltiku“, ističe se u dokumentu. Mediji podsećaju i na to da je Kongres SAD
prethodno predložio članicama NATO-a iz Istočne Evrope da uzimaju povoljne
kredite kako bi kupovale američku vojnu tehniku. – više na: NATO Defense
Colledge <http://www.ndc.nato.int/> 22. 6. 2019.

²⁷ Rusija se miješa u politički život većine zapadnih zemalja. „Prema rije-
čima francuskog predsjednika Makrona, pokret ‘žutih prsluka’ dijelom je rezul-
tat pokušaja destabilizacije Francuske iza kojeg stoji ‘strana sila’ (Rusija).
Uzdizanje snažnog pokreta za nezavisnost u Kataloniji? Rusija. Glasanje na ref-
rendumu u Britaniji u prilog izlasku iz Evropske unije 2016? Opet Rusija.
Poraz Hilari Klinton na predsjedničkim izborima u Americi 2016? I to je
Rusija. Američki mediji su zgroženi na pomisao da se neka strana država
drznula da pokuša da utiče na tok političkog života u njihovoj zemlji. Što je
dovelo do pokretanja istrage o mogućnosti tajne saradnje između predsjednika
Donalda Trampa i Moskve. Česte su optužbe od strane bivših američkih zvani-
čnika protiv Ruskog Instituta za Strateške studije da su objavljivanjem određe-
nih poverljivih informacija, uticali na američko javno mnjenje uoči novembar-
skih predsjedničkih izbora 2016.“ Više na: <https://naslovi.net/> 18. 4. 2019.

²⁸ Rusija je u okviru armije stvorila specijalnu vojsku za „informativne
operacije“, izjavio je ruski ministar odbrane Sergej Šojgu. „Stvorena je vojska
za informacione operacije, što je mnogo efikasnije, jače“, rekao je Šojgu
obračavajući se poslanicima Državne Dume. Naveo je da „propaganda mora da
bude inteligentna, ispravna i efikasna“. – više na: [http://www.rts.rs/sojgu-
ruska-vojska-nastavlja](http://www.rts.rs/sojgu-ruska-vojska-nastavlja) 11. 4. 2019.

²⁹ BBC je decenijama poricao da su kandidati za zaposlenje podvrgavani

Rand fondacije, Stratfora i Tavistok instituta. Takođe ne zaostaju u optužbama za višedecenijsko miješanje SAD u politike drugih država.³⁰ Naučivši proteklih decenija Zapadne tehnike i stil

---

političkoj provjeri MI5 (Britanska kontra-obavještajna agencija). Proces provjere zapravo je započeo još u ranim danima BBC-ja (između dva svjetska rata i nastavio se sve do devedesetih godina 20. vijeka. – više na: BBCnews. 18. 2. 2019.

³⁰ Vašington se kroz istoriju nije pokazao kao naročiti poštovalac suvereniteta stranih država, uprkos sadašnjoj hysteriji. „CIA (Central Intelligence Agency) se miješala u izbore u Italiji krajem 1940-ih i u Nemačkoj tokom 1950-ih, tajno uticala na smjenu vlasti u Iranu i u Gvatemali“, priznaje Tomas Melija, bivši zvaničnik Stejt departmenta. *Tomas O. Melija, “Russia and America aren’t morally equivalent”, The Atlantic, Boston, 27. februar 2018.* Pobjeda Borisa Jeljcina na izborima 1996. se takođe pripisuje pomoći SAD i MMF-a (kredit od 10,2 milijarde dolara). Skot Šejn, “Russia isn’t the only one meddling in elections. We do it, too”, *The New York Times*, 17. februar 2018. Naime, u februaru 1996. Jeljcinovi izgledi da će na izborima pobijediti bili su slabašni. *Naša kuća Rusija*, njegova partija, na parlamentarnim izborima u decembru dobila je samo 10% glasova. Komunistička partija, na čijem čelu se nalazio Genadij Zjuganov, postala je najveća partija u zemlji, osvojivši skoro četvrtinu glasova i 157 poslaničkih mjesta u Dumi (spram samo 42 u prethodnom sazivu). Jeljcin je mogao prema anketama, da računa na podršku samo 3% glasača. Pa ipak, 3. jula, on će u drugom krugu pobijediti svog komunističkog rivala i osvojiti skoro 54% glasova. Šta se to u međuvremenu desilo? Umiješala su se iz SAD tri spin doktora – Džordž Gorton, Džozef Šumejt i Ričard Dresner – koji su na poziv člana Jeljcinovog tima otputovali u Moskvu da bi podučili Ruse tehnikama ranije uspješno korišćenim kako bi republikanski senator Piter Vilson bio izabran za guvernera Kalifornije. „Uspjeli smo da stvorimo atmosferu panike oko ideje da bi komunizam mogao da se vrati (...): čekanje u redovima, nestašice alkohola, cigareta, sapuna. ‘Glasaj, ili ćeš izgubiti!’ ‘Bože, spasi nas!’ ‘Kupite hranu poslednji put!’ Ovi slogani su upalili”, pohvalio se član tima koji je radio Jeljcinovu kampanju (BBC na ruskom, 5. jul 2016). Časopis *Time* otkrio je „tajnu priču o tome kako

medijske borbe, Moskva se tokom Ukrajinske krize i Krimskog pitanja pokazala superiornija u ovom hibridnom ratu. Iako je očigledno da ni Zapad u hibridnom ratu sa Rusijom ne zaostaje, NATO sve otvorenije priznaje da je Rusija pokazala da umije da vodi „hibridni rat“ koji je do skoro predstavljao privilegiju i diskreciono pravo samo za Zapad.³¹ Prema zapadnom viđenju, poistovjećivanje navodnog nekonvencionalnog načina na koji je Rusija koristila vojne snage tokom ukrajinske krize sa nekonvencionalnim metodama iregularnih izazivača SAD i njenih saveznika, iskorišćeni su na Zapadu za označavanje ruskog angažovanja kao „hibridno ratovanje“. Te aktivnosti ukazivale su na prikrivenu upotrebu regularnih ruskih vojnih snaga uz naglašeno korišćenje drugih, nevojnih sadržaja poput propagande, ekonomije, javne diplomatije itd. Iza njih je stajao širi državni aparat a ne samo oružane snage.³² Kroz stvaranje

---

su američki savjetnici pomogli Jeljcinu da pobijedi“, uz naslovnicu na kojoj se nalazila poznata karikatura ponovo izabranog predsjednika koji drži američku zastavicu “Yanks to the rescue”, *Time*, Njujork, 15. jul 1996. i na: <https://www.nedeljnik.rs/kratko-pamcenje-sjedinjenih-drzava-kad-se-vasington-mesao-u-predsednicke-izbore-u-rusiji/> 23. 4. 2019.

³¹ Prozapadno orjentisani mediji ističu opasnost od Ruskog hibridnog ratovanja: „Rusija sprovodi hibridni rat na čitavom Balkanu, a on je kombinacija političkog pritiska, ekonomskog uticaja, korupcije, medijskog fabrikovanja stvarnosti, izazivanja afera, diskreditovanja najviših političkih ličnosti“. – više na: <http://www.standard.co.me/politika/crna-gora-i-dalje-izložena-hibridnim-napadima-iz-rusije> 20. 5. 2019.

³² *Time* je percepcija „hibridnog ratovanja“ evoluirala sa početnog stajališta razumijevanja fenomena kao isključivo vojnog koncepta, kako ga je Hofman predstavio 2007, ka državnoj strategiji ostvarivanja spoljnopoličkih ciljeva u koju su pored vojnih uključeni i svi ostali instrumenti i kapaciteti nacionalne moći. U dokumentu američke RAND korporacije iz 2017. *Understanding Russian „Hybrid Warfare“ And What Can Be Done About It*, ruske hibridne strategije su predstavljane kao jasan izazov za američke

konflikata niskog intenziteta u određenim regionima, vode se posrednički ratovi preko trećih strana. Radi se o hibridnom ratu koji ne prerasta u otvoreni rat, a vodi se putem ekonomskih sankcija, kroz informativni rat na internetu, diskreditovanjem protivnika pred međunarodnom javnošću i organizacijama, vođenjem proxy konflikata manjeg intenziteta. Primjeri posredničkog rata su predstavljali: Koreja, Vijetnam, Angola, Sirija.

Nevladine organizacije i specijalne službe u pojedinim zemljama osnivaju politička i građanska društva i jačaju ih do te mjere, dok ne postanu dovoljno jaka da se suprotstave legalnoj vlasti. Oni koriste provokaciju za stvaranje „istinitih“ razloga za formiranje antivladinih pokreta i u prvi plan stavljaju i otvoreno iniciraju, destabilizaciju sistema.³³ Praktična transformacija „obojenih revolucija“ u netradicionalni tip rata, čiji je cilj nasilna promjena režima određene samostalne države, predstavlja cilj hibridnog rata. „Obojena revolucija“³⁴ je jedan od

---

nacionalne interese, NATO, prosperitetnu EU i jak liberalni demokratski sistem u Evropi. U najekstremnijem slučaju, hibridne strategije mogle bi se koristiti za potpunu agresiju na teritoriju NATO. – više u: M. Vračar, *Diskurzivni pristup fenomenu hibridnog ratovanja*, Vojno delo 3, Beograd 2018.

³³ Ukoliko obojena revolucija ili primjena „meke“ moći ne donose željene rezultate, ovaj pokret se kroz seriju eskalacija, u etapama, na kraju pretvara u nekonvencionalni rat ili u „žestoki“ sukob Andrej Koribko, *Transformacija Hibridnog rata*, <https://www.geopolitica.ru/> 21. 5. 2019.

³⁴ U američkim krugovima tvrde da su SAD u svijetu organizovale 64 „obojene“ revolucije i vršile prevrat, npr: „Revolucija Ruža“ u Gruziji, „Narandžasta revolucija“ u Ukrajini, libanska „Revolucija kedra“, „Revolucija maslina“ u Palestini, „Revolucija tulipana“ u Kirgiziji, a na spisku su i državni udari u Jugoslaviji, Kuvajtu, Libiji, Burmi, Tibetu, Iranu, Egiptu, Tunisu, Siriji i drugim zemljama, a slične revolucije bile su predviđene u Moldaviji, Mongoliji, Uzbekistanu, Ekvadoru, Boliviji i Belorusiji. – više u: Ivan Rančić, *Hibridni rat – mit ili stvarnost*, Vojno delo 5, Beograd 2018.

elemenata šireg procesa poznatog kao hibridno ratovanje i finalna je faza hibridnog rata, faza u kojoj dođe do promjene vlasti u zemlji. Hibridno je to što se u metodama sukoba kreativno kombinuje više elemenata borbe i cijela lepeza političkih, društvenih, ekonomskih, tehnoloških kao vojnih elemenata. Kontrolisanje medija je u tom kontekstu od velikog značaja, tako: kada nešto što liči na hibridno ratovanje organizuju Rusi ili Kinezi, tada „neutralni“ zapadni mediji to proglase „aktom agresije, miješanjem u druge države, kršenjem ljudskih prava i ukidanjem demokratije“. Kada slično sprovedu Amerikanci, to postaje „borba za ljudska prava i odbrana demokratije“. Analogno tome, iz ruske ili kineske vizure: svoje akcije glorifikuju kao odluke i poteze u cilju, zaštite, slobode od savremenih „zapadnih krstaša i konkvistadora“.³⁵

Hibridni rat nije usko vojni, već više državni koncept ratovanja, u kojem mogu da se angažuju svi društveni potencijali države, a da se napadnu svi društveni resursi druge države. Kao očigledni primjeri upotrebe društvenih mreža u hibridnom ratovanju, mogu se smatrati konflikti: građanski rat u Siriji, sukob Izraela i Hezbolaha, građanski rat u Ukrajini, pokušaj vojnog puča u Turskoj.³⁶ Doba velikih ideologija je iza nas; nastupila je

---

³⁵ Ruska medijska propaganda, koristi svaki potencijalni ekces i slabost svojih protivnika, da bi putem masovnih medija prikazala javnosti zapadne države, u prvom redu SAD u što negativnijem kontekstu. Tako se u medijsko-propagandne svrhe eksploatišu i slučajevi nasilja od strane američkih vojnika u Japanu, gdje su počinjena silovanja i ubistva japanskih djevojaka. Na japanskom ostrvu Okinavi stacionirano je 50.000 američkih državljana i česta su nedolična ponašanja, slučajevi silovanja i čak ubistva japanskih djevojaka. (Tako su 1995. trojica američkih vojnika silovala 12-godišnju japansku djevojčicu), što izaziva revolt lokalnog stanovništva koje je protestovalo i zatražilo početkom 2019. zatvaranje vojne baze. – <https://lat.rtrs.tv/vijesti/> i na: <https://rs.sputniknews.com/svet/-japan-asanz-okinava/> 22. 4. 2019.

³⁶ Pojedini stručnjaci iz oblasti bezbjednosti smatraju da je puč režiran kako

era koju obilježava pragmatičnost. Ono što danas ističu vojni stratezi na istoku i zapadu jeste sljedeća nedoumica: Destruktivna moć našeg oružja dostigla je vrhunac u vrijeme kada „neprijatelj“ postaje sve difuzniji. Kako vodite rat protiv nestabilnosti? Kako se borite protiv neprijatelja koji nestaje u civilnom društvu? (Moasi, 2014) Radi dostizanja navedenih ciljeva, preduzete su mjere na stvaranju kapaciteta za odgovor na hibridne prijetnje. Shodno tome, kao nevojni odgovor na navodne ruske informacione operacije početkom septembra 2015. je, u okviru Spoljnopolitičke službe EU (EEAS), formiran tim za brzo reagovanje na rusku propagandu pod nazivom *East StratCom Team*. Takođe, vodi se debata u Evropskom parlamentu o nacrtu

---

bi Erdogan mogao da novonastalu situaciju iskoristi za obračun sa svim neprijateljima u vojsci i uspostavi predsjednički sistem, sa sultanističkim pretenzijama. Bez obzira na dugi period priprema, vojni puč u Turskoj je propao, usljed loše organizacije i podjele među pučistima, kao i brojnim pogrešnim koracima. U cijelom toku dešavanja između petka i subote (15/16. jul 2017. godine), društvene mreže su odigrale veoma važnu ulogu, i to nije prvi put da društvene mreže pomognu artikulaciju društvenih promjena. Prema dostupnim informacijama, pučisti su bili sačinjeni od vojnih oficira srednjeg ranga koji su pokušali da izvedu klasičan vojni udar na taktičkom i operativnom nivou, ali nisu razmišljali na strateškom nivou. Zatvorili su ključne saobraćajne linije, pokušali da zauzmu skupštinu i predsjedničku palatu, a izveden je i pokušaj kidnapovanja visokih državnih zvaničnika uključujući predsjednika Erdogana i vojni vrh. Pučisti su takođe preuzeli državne medije koje su koristili za emitovanje svojih proglašenja i prerano proglašene pobjede. Paradoksalna je činjenica da pritvorenom turskom predsjedniku nisu oduzeli mobilni telefon. Tačnije, par sati nakon početka vojnog udara, Erdogan je iskoristio svoj telefon, tačnije iPhonov FaceTime, kako bi preko Skajpa komunicirao sa svojom nacijom, pozivajući Turke da izađu na ulice i suprotstave se pobunjenicima. Njegova poruka se našla na svim društvenim mrežama, praćena slikama građana koji stoje ispred tenkova. – prema R. Saković, „Upotreba društvenih mreža u hibridnom ratovanju“, *Vojno delo* 7/2018, str. 332.

„Rezolucije o strateškim komunikacijama EU i kako se suprotstaviti propagandi koja dolazi iz trećih zemalja“, u kojoj se djelovanje ruskih medija *Sputnjik* i televizija *Raša tudej* izjednačava sa propagandom terorista. Za suprotstavljanje djelovanju ruskih medija predlagane su sljedeće aktivnosti: blokiranje web stranica, blokiranje bankovnih računa, kontrola društvenih mreža i slično.³⁷ Evropski parlament je izglasao Rezoluciju koja analizira neprijateljske akte sa kojima se susrijeću države članice EU³⁸ i u kojoj se donose upozorenja i zaključci kako se boriti protiv tih opasnosti. Ovoj akciji prethodili su bezbjedonosno-obavještajni zaključci i dokazi kako već godinama države članice EU nezainteresovano posmatraju šta im putem medijskog prostora drugi sa strane rade. Akcija je krenula kada se navodno pokazalo da „Kremlj u tom novom hibridnom ratu uspijeva postupno preuzimati kontrolu nad čitavim političkim strankama, pa čak i usmjeravati birače da izaberu proruskog političare, kao što se to dogodilo u Bugarskoj“. Radi suprotstavljanja anti-EU kampanjama, članovi EP-a su poradili na osnovnom dokumentu – Rezoluciji naziva „O strateškoj komunikaciji EU za borbu protiv propagande koju protiv nje provode treće strane“. Indikativan je korak EU koja je nedavno

---

³⁷ The East StratCom Team je dio administracije Evropske unije čiji je zadatak proaktivna strateška komunikacija i promovisanje politike i aktivnosti EU u istočnom dijelu (Jermenija, Azerbejdžan, Belorusija, Gruzija, Moldavija i Ukrajna, a šire i Rusija). – više na Radiša Saković, „Upotreba društvenih mreža u hibridnom ratovanju“, *Vojno delo* 7/2018, str. 331.

³⁸ EU nema jedinstvenu specijalnu, obavještajnu službu, već u u Briselu postoji centar za analizu koji dobija informacije tajnih službi država-članica, INCTEN (EU Intelligence Analysis Centre) čije je sjedište u Službi EU za spoljne poslove. Razlika u odnosu na „pravu“ tajnu službu je u tome što INCTEN ne smije da dolazi do sopstvenih informacija tajnim sredstvima (koristeći svoje izvore, saslušavanjem itd) već je upućena na javne informacije i informacije država-članica. *Deutsche Welle* 11. 6. 2019.

doradila svoj budžet za kako bi ojačala StratCom³⁹, tim Evropske službe spoljnih poslova koji ima značajnu misiju otkrivanja i pronalaska dezinformacija (Rančić, 2018).

Hibridni rat nije klasični, vojni, nego novi – informacioni, odnosno dezinformacioni. Koncept hibridnog ratovanja ipak nije novi, pošto su države i njihove specijalne službe u prošlosti koristile slične subverzivne tehnike i sredstva. Sovjetski KGB je decenijama koristio dezinformacije i propagandu kao sredstvo asimetričnog rata u Hladnom ratu, kao što je i CIA činila da spriječi širenje komunizma u SAD i zapadnoj sferi uticaja, kao i NATO tokom napada na SRJ⁴⁰. Ono što je novo je to, što je taj koncept u novom milenijumu nadograđen, uz ranija iskustva, rezultate naučnih istraživanja i moć masovnih medija koja kao sredstva stoje na raspolaganju.⁴¹ Hibridni rat; uz spajanje konvencionalne

---

³⁹ *Social Media as a Tool of Hybrid Warfare*, NATO, Riga 2016.

⁴⁰ Ovaj hibridni rat je trajao 78 dana i hranio se medijskim dezinformacijama i lažnim vijestima, s ciljem usklađivanja mnjenja zapadnog stanovništva sa stavom vlasti glavnih država. Efektivnost *fake news*, lažnih vijesti došla je do izražaja u zapadnim mejnstrim medijima tokom bombardovanja SRJ 1999. Francuski list *Le Monde diplomatique* govori u tom kontekstu: „Tada se senzacionalno u medijima pojavio navodni plan ‘Potkova’ (potkovicica), dokument (do kojeg je navodno došla Bugarska obavještajna služba), piše francuski Mond Diplomatičar u tekstu pod naslovom “Le plus gros bobard de la fin du XXe siècle” – više na: <https://www.monde-diplomatique.fr> Naravno, ovakve informacije su obavile svoj zadatak, postigle efekat u hibridnom ratu.

⁴¹ U zemljama Centralne i Istočne Evrope među javnim mnjenjem sve je prisutniji trend negativnog pogleda na SAD, što je najvjerovatnije izazvano dezinformacijama koje stižu iz Rusije, saopšteno je u dokumentu „SAD i Srednja Evropa: Drugi vijek saradnje“, koji su objavili stručnjaci Atlantskog savjeta. Uprkos činjenici da su sve zemlje u regionu članice NATO-a, oko 23 % stanovništva vide SAD kao moguću prijetnju. Još je gore što u Bugarskoj i Slovačkoj sve više ljudi vjeruje da SAD predstavljaju veću prijetnju za njihove zemlje, nego što je to Rusija“, objasnili su autori izveštaja. Prema dokumentu,

ratne tehnike i nekonvencionalne tehnologije sa konvencionalnim metodama postao je novi model i oblik u vojnoj strategiji i taktici. Svijet se na početku novog milenijuma nalazi pred mnogobrojnim izazovima. Izazovi su bezbjedonosne, političke, ekonomske, ekološke, kulturne, tehnološke prirode, uz ogromnu moć i upotrebu masovnih medija. Ekonomski uspon Kine, vojni i politički uspon Rusije, stvaranje ekonomskog saveza BRIKSA, uspon južnoameričkih ekonomija koje teže nezavisnosti od uticaja SAD – predstavljaju nove činioce na geopolitičkoj mapi svijeta. Nove, ekonomsko-političke organizacije, nastoje da umanje moć MMF-a i smanje korišćenje petro-dolara, dok se međunarodni politički odnosi kreću ka tendenciji stvaranja novog multipolarnog svijeta, sa više ekonomskih, političkih i vojnih centara moći. Multipolarni svijet čije se nastajanje nazire tokom druge decenije novog milenijuma, globalna žarišta na Bliskom Istoku, migrantska kriza, borba oko nalazišta i tokova energenata i izvora vode, borba za uticaj Velikih sila putem tzv. hibridnih ratova – svoje konsekvence imaju i na prostoru Jugoistočne Evrope. Na ovom prostoru se putem medija, specijalnih službi, kontrolisanih NVO – velike sile nadgornjavaju za uticaj. Kina to nastoji na polju ekonomije, investicija u domenu infrastrukture i kredita. Ruska federacija putem medija, politike, specijalnih službi, energenata. Dok Zapad nastoji da suzbije ove uticaje osnivanjem „antihybridnih, forenzičkih timova“ i sl. Kao i strategijom „štapa i šargarepe“, političkim uticajem putem finansiranog NVO sektora, medija, političkih subjekata . Male zemlje, poput balkanskih,⁴² ne mogu

---

u Bugarskoj samo 7% građana smatra Rusiju potencijalnom prijateljicom, dok je 25% dodijelilo tu ulogu SAD. Sa druge strane, u Slovačkoj 41% ispitanika smatra da su prijateljni SAD, dok 26% vjeruje da je riječ o Rusiji. – više na: www.atlanticcouncil.org/ 15. 6. 2019.

⁴² Grupa hakera iz Makedonije došla je u žižu svjetskih medija zbog učešća u kreiranju i širenju lažnih vijesti tokom kampanje za predsjedničke izbore u SAD na kojima je Donald Tramp pobijedio Hilari Clinton. Hakeri su nastojali

sebi dozvoliti neku spoljno-političku slobodu i strategiju i geopolitičke igre. Stoga postupaju prema Velikim silama – prvenstveno taktikom preživljavanja i kratkoročnih dobitaka.

Savremeno društvo je svakako tehnološki najmodernije do sada, ali istovremeno i veoma ranjivo na hibridne vidove ratovanja. Manipulativni psihološki inženjering, poput alternativne stvarnosti, propagandnih trikova, koji računaju na neinformisanost ljudi, na kratko pamćenje naroda, računaju na skretanje fokusa sa hladne dugoročne logike interesa na kratkotrajnu, intenzivnu logiku negativnih emocija, trenutnih ili najnižih potreba čovjeka.⁴³ Paradoks naše ere je u tome, kako je istakao Vaclav Havel: čovječanstvo, iako „dobro zna opasnosti sa kojima se suočava: u pogledu prenaseljenosti, zagađenja, nuklearnog širenja, patologije zločina i društvenog otuđenja“, ono „ne čini ništa da se suoči sa njima i da ih otkloni. Koliko god smo preokupirani kataklizmičkim prognozama, malo ih uzimamo u obzir u svojim životima“.⁴⁴

da zarade proizvodeci ‘fejk njuz’ ili senzacionalne vijesti, pišucii o Donaldu Trampu i praveću web sajtove namijenjene Amerikancima. Mnogi zapadni mediji i tim Hilari Klinton Trampovu pobjedu pripisuju „ruskim hakerima“ i „big data“ analitičarima, a tvrde da su i hakeri iz makedonskog grada Velesa bili dio te priče. Više na: *Inside the Macedonian Fake-News Complex*, <https://www.wired.com/> 15. 5. 2019.

⁴³ Koja je svrha tih modifikacija ponašanja? Postepeno unijeti promijene u naš način života, bez našeg pristanka ili pojma o onome što nam se događa. Krajnji je cilj izmjena čovjekovog identiteta, i umetanje, na ispražnjeno mjesto, jedne sintetičke pseudoduše. Da bi promijenili čovjekovo ponašanje, vukući ga od industrijskog proizvoda do spiritualizma, i dovesti nas samovoljno u svijet postindustrijske ere nultog rasta i nultog poretka – <http://www.4dportal.com/> duh-vremena-institut-tavistock 13. 4. 2019.

⁴⁴ Stoga, V. Havel pita: da li nas to mora „trgnuti i natjerati neka nepredviđena katastrofa prije nego počnemo potragu za univerzalnom obnovom ljudskog duha i ljudske odgovornosti prema svijetu“, prije nego se odvažimo za „egzistencijalnu revoluciju?“ <http://ibn-sina.net/> 10. 2. 2019.

Potrošačko društvo današnjice opčinjeno je spektakularnošću, mediji dezavuišu sopstvenu javnost, marginalizujući vrijednosne obrasce i njihov značaj. Prenos informacija se odvija po unaprijed određenoj šemi, smišljeno i sistematično. Najvažnije je kreirati i plasirati određenu informaciju i tako stvoriti podlogu političkoj eliti za donošenje važnih odluka. Politička moć više nego ikada je u dijalektičkoj sprezi sa medijskim resursima, koji komunikacionim značenjem preoblikuju javni prostor stvarajući premodelirane obrasce političkog mišljenja, životnih stilova, navika i potreba (Jevtović, 2008). Putem masmedija se u međunarodnim odnosima često prezentuju zvanične izjave, informacije, poluinformacije ili dezinformacije, dok se realne političke poruke prenose uglavnom u neposrednom kontaktu državnih zvaničnika i predstavnika specijalnih službi. U medijskom ratu globalnih razmjera istina je pretežno „hibridnog karaktera“. Svjedoci smo globalnih geopolitičkih promjena, usložnjavanja međunarodnih odnosa i partikularnih interesa, kako vodećih, tako i regionalnih sila. Bogato istorijsko iskustvo ljudske destruktivnosti nas uči da motive pokretanja sukoba po pravilu rijetko ko dovodi u pitanje nakon kraja tog sukoba. U novom milenijumu postoje brojna svjetska krizna žarišta i neuralgične tačke, sa regionalnim vojnim sukobljavanjima, koji imaju velike posljedice i destabilizuju cjelokupan svjetski ekonomsko-politički sistem. U takvim okolnostima, a zarad geopolitičkog prestiža i ekonomskog profita, sve je dozvoljeno.